

УДК 330.341

Пушкарчук І. М., к.е.н., доцент,

Вахович І. М., д.е.н., професор,

Луцький національний технічний університет

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

У статті розглянуто теоретичні засади інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіону. Наведено ознаки та цільові індикатори інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіону. Визначено основні бар'єри інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіонів України. Обґрунтовано основні шляхи активізації інноваційно-інвестиційних процесів на шляху капіталізації економіки регіону.

Ключові слова: інновації, інвестиції, регіон, економіка регіону, інноваційно-інвестиційна активність, капіталізація економіки регіону.

Pushkarchuk I., Vachovych I.

INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY OF REGIONAL ECONOMY CAPITALIZATION

Innovation is the strategic factor of regional economy capitalization, which allows to accelerate the level of regional development, to overcome the crisis, to ensure the transition of the economy to an innovative model of development, to improve the welfare of the population, financial capacity and competitiveness of the territory. At the same time, innovation activity requires substantial investments and its dynamics depends on investment activity of the region. Therefore, the connection of processes of regional economy capitalization with innovation and investment activity is so important. The purpose of this article is to investigate and to prove the interconnection between innovation and investment activity of the region and regional economy capitalization. The methodological base of the research was the developments of economic science according to the study of innovation and investment activity, regional development, regional economy and capitalization. Two forms of mutual influence of innovation and investment activity and regional economy capitalization are defined: 1) innovation and investment activity of the region as a result of regional economy capitalization; 2) innovation and investment activity of the region as precondition of regional economy capitalization. Characteristics and indicators of innovation and investment activity of regional economy capitalization are considered. The level of innovation and investment activity of regional economy capitalization depends on several factors. The main barriers

of innovation and investment activity of capitalization the economy of Ukrainian regions (political and legal barriers; economic barriers; financial barriers; socio-psychological barriers; infrastructure barriers; organizational and managerial barriers; institutional barriers; information barriers) are determined. The main ways of activation of innovation and investment processes on the way of regional economy capitalization are substantiated. Innovation and investment activity of the region is simultaneously a result and a precondition for increasing regional economy capitalization.

Key words: innovation, investment, region, region's economy, innovation and investment activity, regional economy capitalization.

Пушкарчук І. Н., Вахович І. М.

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ АКТИВНОСТЬ КАПИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА

В статье рассмотрены теоретические основы инновационно-инвестиционной активности капитализации экономики региона. Приведены признаки и целевые индикаторы инновационно-инвестиционной активности капитализации экономики региона. Определены основные барьеры инновационно-инвестиционной активности капитализации экономики регионов Украины. Обоснованы основные пути активизации инновационно-инвестиционных процессов на пути капитализации экономики региона.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, регион, экономика региона, инновационно-инвестиционная активность, капитализация экономики региона.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Практика показує, що високі показники капіталізації мають країни, регіони, підприємства, які здійснюють інноваційну діяльність, приділяють увагу розвитку людського капіталу як головної продуктивної сили суспільства [1, с. 52]. Таким чином, проблема забезпечення капіталізації економіки регіонів України є дуже актуальною, враховуючи низькі показники інноваційно-інвестиційної активності більшості з них. Частково це пояснюється тим, що інноваційно-інвестиційна активність як ціль капіталізації регіону ще не належно відображена в регіональних стратегічних документах. Проте, саме інновації є тим стратегічним фактором капіталізації економіки регіону, що дозволяє прискорити рівень регіонального розвитку, подолати кризові явища, забезпечити перехід економіки до інноваційної моделі розвитку, підвищити добробут населення,

фінансову спроможність та конкурентоспроможність території. Водночас інноваційна діяльність потребує суттєвих інвестицій та її динаміка залежить від інвестиційної активності. Тому особливої важливості у процесах капіталізації економіки регіону набуває її розгляд у взаємозв'язку із інноваційно-інвестиційною активністю.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Важливий внесок у дослідження проблематики інноваційно-інвестиційного розвитку регіону, механізмів забезпечення й прискорення його інноваційної та інвестиційної активності здійснило безліч вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема, таких, як: А. Асаул, О. Алімов, Є. Бойко, М. Бутко, В. Геєць, Б. Данилишин, Н. Краснокутська, О. Кузьмін, Л. Петкова, Л. Федулова, І. Шовкун, В. Яцків та багато інших. Дослідженню капіталізації економіки регіону присвятили свої праці такі вітчизняні вчені-економісти, як: А. Амосов, В. Геєць, А. Гриценко, М. Козоріз, Н. Кухарська, С. Мочерний, С. Шумська, О. Яременко та інші. Треба відзначити, що вченими детально досліджені питання інвестиційної привабливості регіону та його інноваційно-інвестиційної активності. Проте, необхідно відмітити, що спостерігається брак комплексних досліджень інноваційно-інвестиційної активності регіону у взаємодії та взаємозв'язку із рівнем капіталізації його економіки.

Цілі статті. Так, основна мета дослідження полягає в дослідженні та висвітленні взаємозв'язку інноваційно-інвестиційної активності та капіталізації економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Науковці відстоюють різні підходи до розуміння змісту капіталізації економіки регіону та трактують її і як процес приросту (нарощування) вартості активів регіону, і як процес залучення різних видів капіталу, і як оцінку капіталу (активів) регіону і як показник вартості активів регіону, і як систему економічних відносин. Вважаємо, під капіталізацією економіки регіону варто розуміти процес кількісно-якісної зміни стану регіону, що охоплює систему економічних відносин та, в кінцевому підсумку, результат такого процесу слугує показником

(критерієм) економічного розвитку регіону.

І загалом, у широкому розумінні *капіталізацію економіки регіону* варто розглядати як процес нарощення економічного потенціалу регіону на основі формування та залучення різних видів капіталу, оптимального їх розподілу, накопичення й ефективного використання, а також формування позитивного іміджу регіону для цілей регіонального розвитку у коротко- та довгостроковій перспективі [2, с. 140].

Кінцевим результатом капіталізації економіки регіону є нарощення його економічного капіталу (потенціалу). Серед основних ознак капіталізації економіки регіону можна виділити: приріст ВРП; приріст капіталу регіональних суб'єктів господарювання; нарощення податкових надходжень до державного та регіональних бюджетів, що випереджає ріст їх видатків; приріст інвестицій в основні засоби суб'єктів господарювання регіону; приріст фінансової спроможності суб'єктів господарювання і населення регіону.

Як зауважує Н. Кухарська, базою для розвитку економіки регіону на основі капіталізації в сучасних умовах має стати інноваційна економіка (економіка знань, інформаційна економіка), що включає в себе не тільки інноваційну індустрію, а й нові торгові, виробничі та логістичні системи, розвинену сферу послуг, інформаційні, телекомунікаційні та інші системи [3].

Орієнтація на інноваційний розвиток потребує уточнення наведених тверджень та встановлення їх причинно-наслідкових зв'язків. Тому подальше дослідження спрямуємо у напрямі обґрунтування доцільності конвергенції концепцій інноваційно-інвестиційної активності та капіталізації економіки регіону.

Зрозуміло, що інноваційні та інвестиційні процеси в регіоні є взаємозалежними: так як сьогодні загалом національна економіка та зокрема економіка кожного окремого взятого регіону потребує залучення інвестиційних коштів [4, с. 36]. Тому інноваційна та інвестиційна політики повинна об'єднуватись та під одним управлінням забезпечувати інноваційні та інвестиційні процеси, що суттєво підвищить ефективність економічної політики, створить об'єктивні передумови для прискороного розвитку економіки

регіонів і держави в цілому [5]. Разом з тим, взаємопов’язаними є ці процеси і з капіталізацією регіону.

Л. Я. Бенювська, досліджуючи капіталізацію та інноваційні процеси на мікрорівні – рівні підприємств, зауважує, що вони є взаємопов’язаними, оскільки зростання рівня капіталізації забезпечує можливості їх інноваційного розвитку, а інноваційна діяльність генерує додаткові грошові надходження, що впливають на рівень капіталізації [6, с. 7–8]. Також науковець виокремлює дві форми їх взаємовпливу, які, вважаємо, можна і застосувати, адаптувавши до мезорівня та доповнивши інвестиційною складовою:

1) “капіталізація економіки регіону” – “капітал регіону” – “інновації + інвестиції” – “інноваційно-інвестиційна активність регіону”. У результаті капіталізації економіки регіону нарощується його капітал, що слугує джерелом інноваційної активності регіону та виробничим ресурсом;

2) “інновації + інвестиції” – “інноваційно-інвестиційна активність регіону” – “капіталізація економіки регіону” – “капітал регіону”. У даному аспекті інноваційно-інвестиційна активність регіону є засобом підвищення рівня його капіталізації у результаті нарощення (капіталізації) прибутковості діяльності інноваційно-активних регіональних суб’єктів господарювання, нарощення інноваційного, інтелектуального, фінансового, виробничого потенціалу території.

Тобто, капіталізація економіки регіону може розглядатись у двох аспектах. По-перше, як результат інноваційно-інвестиційної активності регіону, по-друге, як передумова підвищення інноваційно-інвестиційної активності регіону.

Ознаки та цільові індикатори інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіону відображено у таблиці 1.

Ефекти інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіону:

- динамічний темп економічного розвитку регіону;
- формування нового іміджу регіону як інноваційно та інвестиційно привабливого;

Таблиця 1

Ознаки та індикатори інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіону

Ознаки	Цільові індикатори	Ефект (вигоди)
Кількісні	Обсяги інноваційної продукції. Застосування нових технологічних процесів. Застосування нових підходів до ринкових і соціальних послуг, що реалізуються на ринку. Кількість власних та залучених інноваційних ідей, впроваджених підприємствами. Висока продуктивність. Частка інноваційних товарів, робіт і послуг у загальних обсягах. Кількість та частка суб'єктів господарювання, що здійснюють різного роду інновації (маркетингові, технологічні, організаційні). Обсяг залученого інвестиційного капіталу на інновації. Частка та динаміка витрат на інновації, на НДДКР. Внутрішні затрати на наукові дослідження і розробки. Обсяги та динаміка інвестицій в основний капітал. Кількість наукових установ. Чисельність працівників, зайнятих науковими дослідженнями і розробками. Кількість виданих патентів на корисні моделі	Динамічний темп економічного розвитку регіону у коротко- і довгостроковій перспективі
Якісні	Висока наукомісткість продукції. Підвищення освітнього потенціалу регіону, якості професійної освіти, рівня її технологічності та інноваційності. Інтеграція технологічних та організаційно-управлінських інновацій. Систематичне оновлення основних засобів регіональних суб'єктів господарювання. Прискорення науково-технічного прогресу. Збільшення і поліпшення структури експорту. Поліпшення якості і підвищення конкурентоспроможності продукції. Створення власної високопрофесійної кадрової платформи для інноваційного сектору економіки	Виробнича, а не сировинна спрямованість економіки регіону
Порівняльні	Відповідність стандартам і кращим вітчизняним та світовим зразкам та нормам. Підвищення рівня економічної безпеки регіону	Формування нового іміджу регіону як інноваційно та інвестиційно привабливого
Ринкові	Формування регіонального ринку інновацій. Формування нових сегментів ринку. Комунікації з діловими партнерами, конкурентами, інвесторами, дослідними організаціями. Посилення взаємодії між вітчизняними виробниками інновацій та їх споживачами. Комерціалізація інновацій	Нарощення фінансової спроможності та конкурентоспроможності регіону

– виробнича, а не сировинна спрямованість економіки регіону;

– нарощення фінансової спроможності та конкурентоспроможності регіону.

Вищенаведене визначає пріоритетність та вагомість інноваційно-інвестиційної активності у процесах капіталізації економіки регіону.

Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності залежить від багатьох факторів. Очевидно, що рівень інноваційно-інвестиційної активності регіону, основним чином, залежить від інтенсивності діяльності його суб’єктів господарювання. Найвищий рівень ймовірності інноваційно-інвестиційної активності спостерігається саме за великими приватними підприємствами, що вийшли за межі національного ринку.

Хоча й інноваційно-інвестиційний розвиток регіону та формування економіки знань є важливими стратегічними цілями розвитку українського суспільства, проте рівень інноваційно-інвестиційної активності регіонів України є низьким та доволі нестабільним.

Проведені дослідження дозволяють виділити такі основні бар’єри інноваційно-інвестиційної активності капіталізації економіки регіонів України:

1) *політико-правові* (недосконалість нормативно-правової бази у сфері інноваційної та інвестиційної активності; незбалансованість між різними нормами законодавства; недостатність законодавчих і нормативно-правових актів, які б регулювали і стимулювали інноваційну та інвестиційну активність; нерозвинутість правових механізмів залучення результатів інтелектуальної діяльності у виробничо-господарський оборот; низький рівень захисту виробників інтелектуальної власності);

2) *економічні* (недостатність розвитку економічних механізмів залучення результатів інтелектуальної діяльності у виробничо-господарський оборот; порушення цілісності економічного простору; низький рівень капіталізації наукових проектів);

3) *фінансові* (обмеженість більшості регіонів у власних фінансових ресурсах для інвестицій у інновації, а тому фінансова

залежність більшості регіонів України від зовнішніх джерел фінансування; незначні обсяги прямих іноземних інвестицій; високі ставки банківських кредитів і складний механізм отримання кредитів для реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів; незацікавленість кредитних установ у фінансуванні довгострокових інноваційних проєктів; неналежна система страхування ризиків та гарантування повернення інвестованого капіталу);

4) *соціально-психологічні* (ріст міграції кваліфікованих кадрів, як у більш економічно розвинені регіони України, так і за кордон; нестача регіональних і державних програм соціального захисту населення; дефіцит висококваліфікованих кадрів для ефективної реалізації сучасних проєктів та програм інноваційного розвитку регіону; диспропорції інтелектуальних ресурсів як за окремими видами економічної діяльності в регіони, так і за різними регіонами);

5) *інфраструктурні* (низький рівень розвитку, а то й відсутність інноваційного середовища, виробничої, інженерної, інформаційної, транспортної та соціальної інфраструктури; відсутність належної економічної взаємодії між окремими елементами інноваційної інфраструктури; нерозвинутість венчурних структур; низький рівень розвитку високотехнологічного споживчого сектора);

6) *організаційно-управлінські* (відсутність чіткого розмежування центральних і регіональних функцій в галузі інноваційної діяльності [3]; авторитарний стиль керівництва; надмірна централізація; низька внутрішньорегіональна взаємодія та взаємодія між різними видами економічної діяльності в регіоні; низька відповідальність учасників бізнесу; недостатній рівень управлінських компетенцій у сфері інновацій);

7) *інституціональні* (невідповідність державних норм і правових основ щодо використання, передачі, залучення і захисту інновацій; неналежне використання можливостей державно-приватного партнерства у сфері інновацій);

8) *інформаційні* (неналежне інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційного циклу від виникнення ідеї до її реалізації; низький рівень комерційної, некомерційної і

партнерської взаємодії між виробниками інноваційних та інформаційних продуктів, а також між споживачами та постачальниками інформаційних ресурсів).

Основними джерела інноваційно-орієнтованого інвестиційного забезпечення капіталізації економіки регіону є: фінансові ресурси суб'єктів господарювання регіону; кошти місцевих бюджетів регіону; кошти державного бюджету, спрямовані на територію регіону; іноземні інвестиції; кредити фінансово-кредитних установ; державні позики; кредити міжнародних фінансових організацій.

Основними шляхами активізації інноваційно-інвестиційних процесів на шляху капіталізації економіки регіону є: 1) розробка та реалізація інноваційно-інвестиційних проектів та стимулювання такої діяльності в регіоні; 2) забезпечення регіональної підтримки фундаментальних та прикладних досліджень; 3) раціональна організація відбору інноваційно-інвестиційних проектів і програм для подальшої їх фінансової підтримки; 4) підтримка співпраці і налагодження кооперації під час реалізації інноваційних проектів з міжнародними фінансовими установами, урядовими і неурядовими організаціями у тому числі й іноземних країн; 5) посилення відповідальності інвесторів та акціонерів; 6) формування сучасної інфраструктури інвестиційного ринку, зокрема розвиток фондів венчурного інвестування нової техніки, спеціалізованих інформаційних агентств; 7) попередження, недопущення та зниження економічних ризиків; 8) розвиток кредитної кооперації; 9) переорієнтація соціально-економічної стратегії регіону на інноваційний тип розвитку та надання переваги наукомістким видам економічної діяльності; 10) посилення взаємодії між виробниками інновацій і їх споживачами як в межах окремого регіону, так і між регіонами держави й іншими державами; 11) розвиток венчурного бізнесу; 12) формування позитивного інвестиційного іміджу регіону; 13) розробка системи гарантій іноземним інвесторам; 14) насичення сфери інновацій висококваліфікованими кадрами; 15) запровадження системи податкових стимулів для інноваційно-активних суб'єктів господарювання; 16) підвищення державного фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських

розробок; 17) державна підтримка просування інноваційної продукції на міжнародний ринок.

Висновки. Отже, інноваційно-інвестиційна активність регіону є одночасно результатом та передумовою підвищення капіталізація економіки регіону. Таким чином, політика інноваційно-інвестиційної активності регіону та політика капіталізації економіки регіону повинні бути взаємно погоджені.

Проведене комплексне дослідження дозволило обґрунтувати систему заходів активізації інноваційно-інвестиційних процесів на шляху капіталізації економіки регіону. Реалізація комплексу таких заходів дозволить активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність регіону і, як наслідок, забезпечить підвищення рівня його капіталізації.

1. Бурмака Ю. В. Діалектика капіталізації та інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / Ю. В. Бурмака // Економіка і регіон. – 2013. – № 3(40). – С. 52–57.
2. Пушкарчук І. М. Капіталізація як механізм підвищення конкурентоспроможності регіону / І. М. Пушкарчук // Економічний форум : науковий журнал. – 2016. – № 2. – С. 137–144.
3. Кухарська Н. О. Нова «зборка» активів на території регіону як механізм його капіталізації [Електронний ресурс] / Н. О. Кухарська. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4420/1/НОВА%20«ЗБОРКА»%20АКТИВІВ%20НА%20ТЕРИТОРІЇ%20РЕГІОНУ.pdf>.
4. Пустовар В. В. Формування стратегії розвитку регіону з урахуванням інноваційно-інвестиційного статусу : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.05 / Владислав Володимирович Пустовар. – Покровськ, 2017. – 189 с.
5. Агарков С. А. Формирование и реализация инновационно-инвестиционной политики государства в развитии экономики региона [Электронный ресурс] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Экономика и управление народным хозяйством (управление инновациями и инвестиционной деятельностью; региональная экономика)» / С. А. Агарков. – Москва, 2005. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-i-realizatsiya-innovatsionno-investitsionnoi-politiki-gosudarstva-v-razviti-ek#ixzz4yu76qjJN>.
6. Бенювська Л. Я. Капіталізація інноваційно-активних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. Я. Бенювська ; Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України. – Львів, 2009. – 21 с.